

№ 35 (388)
Верасень 2011 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

☞ **Круглы стол: захаванне аб'ектаў сакральнай спадчыны** – стар. 3 і 6

☞ **Рэгіён: месца нараджэння – Падауб'е** – стар. 4

☞ **Неабыякавае: навісаюць над спадчынай хмарачосы** – стар. 7

«Яны сталі бліжэй да Бога»

Такімі словамі матушка Еўдакія, настояцельніца Спаса-Ефрасіннеўскага жаночага манастыра, пазначыла дабрачыннасць усіх, хто ахвяраваў сродкі на рэстаўрацыю фрэсак XII стагоддзя ў Спаса-Ефрасіннеўскай царкве горада Полацка.

Гэтыя словы матушкі Еўдакіі я прывёў спецыяльна, каб іх пачулі не толькі мы, хто прысутнічаў на цырымоніі ўручэння грошай, сабраных на рэстаўрацыю фрэсак. Важна, каб іх пачулі ўсе, хто далучыўся да гэтай высокароднай акцыі і хто яшчэ збіраецца зрабіць свой унёсак у справу выратавання і захавання ўнікальных насценных роспісаў Спаса-Ефрасіннеўскай царквы XII стагоддзя.

Нагадаю чытачам, што вясной гэтага года пачалася акцыя Полацкага зямляцтва і Беларускага фонду культуры па дапамозе ў рэстаўрацыі высокага, непаўторнага мастацтва Полацкай зямлі – цудам захаваных арыгінальных фрэсак на сценах Спасаўскай царквы. Дзяржава са свайго боку ўкладае вялікія сродкі для іх выратавання. Нам жа падалося, што грамадскасць Беларусі таксама не павінна заставацца ўбаку ад такой высакароднай справы.

(Працяг тэмы – на стар. 2)

Фота Алеся САЧАНКІ

На тым тыдні...

✓ **13 верасня** ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча прайшла прэс-канферэнцыя, на якой быў прадстаўлены новы праект літаратурных музеяў Мінска «**Сямейнае падарожжа "Музейныя хованкі"**». Удзельнічаюць у ім Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры, Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы, Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа, Літаратурны музей Максіма Багдановіча і Петруся Броўкі. У Беларусі такі праект ажыццяўляецца ўпершыню і разлічаны на сямейных наведнікаў, бацькоў з дзецьмі, якія прыйшлі ў музей самастойна. У першым наведаным музеі сям'я атрымае гульні пашпарт, з якім будзе хадзіць у астатнія. Пасля праходжання маршрута ў апошнім з іх будзе ўручаны дыплом нястомнага падарожніка. Завершыцца праект абраннем з ліку ўдзельнікаў пераможцаў, якія і атрымаюць 26 лістапада пад час заключнай імпрэзы галоўны прыз.

✓ **15 верасня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прайшлі ўрачыстыя мерапрыемствы з нагоды Дня бібліятэк. Гэтая дата была абраная невыпадкова: 15 верасня 1922 г. лічыцца днём заснавання Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Пачаліся ўрачыстасці на плошчы перад НББ каля помніка Ф. Скарыну. У іх бралі ўдзел прадстаўнікі дзяржаўных органаў у сферы культуры і бібліятэчнай справы, прадстаўнікі бібліятэчнай грамадскасці з розных рэгіёнаў краіны. У праграме свята былі тэатралізаваныя і харэаграфічныя нумары.

Да Дня бібліятэк прымеркаванае адкрыццё ў галерэі «Ракурс» выстаўкі «Сам сабе мастак», падрыхтаванай па выніках конкурсу, што праводзіўся сярод супрацоўнікаў бібліятэк. Гэта сумесны праект Бе-

ларускай бібліятэчнай Асацыяцыі і НББ. У экспазіцыю ўвайшло блізу 70 працаў, выкананых бібліятэкарамі краіны – жывапіс, скульптура, ткацтва, саломка, вышыўка, дызайн адзення.

✓ З часу першай згадкі ў Іпацьеўскім летапісе невялікага паселішча Гоміў прайшло 869 гадоў. **17 верасня** ў Гомелі адсвяткавалі **Дзень горада**. Адначасова тут падводзілі вынікі Міжнароднага фестывалю харэаграфічнага мастацтва «Сожскі карагод». Пад час святкавання прайшло карнавальнае шэсце па гістарычнай частцы горада. У мерапрыемствах узялі ўдзел прадстаўнікі дзясяткаў працоўных калектываў, выхаванцы спартыўных школаў і секцыяў, арганізацыяў і навучальных устаноў. Былі таксама госці з суседніх краінаў. Людзі ў нацыянальных строях, рыцарскіх даспехах вярнулі горад у яго гістарычнае мінулае. Удзельнічаў у парадзе рыцарскі клуб «Белы крыж», назва якога ўзятая з назвы старога герба Гомеля.

Не абмінулі арганізатары ўвагай і Рысь – сімвал горада. Пухнаты звер хадзіў па вуліцах і ўсе ахвочыя маглі з ім сфатаграфавання.

✓ **17 верасня** ў вёсцы Глуша Бабруйскага раёна, на радзіме пісьменніка Алеся Адамовіча, прайшло **фальклорна-этнаграфічнае свята «Глушанскі хутарок»**. Пад час яго выступілі дачка пісьменніка Наталля Адамовіч, бард Зміцер Бартосік, а сябры Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры правялі сустрэчу з прадстаўнікамі мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў па пытаннях рэканструкцыі будынка былой аптэкі, каб з часам у ёй стварыць музей імя Алеся Адамовіча «Вайна пад стрэхамі».

«Яны сталі бліжэй да Бога»

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Зварот ініцыятараў быў апублікаваны ў «Краязнаўчай газеце», у раённай газеце «Полоцкый вестник», прагучаў ён і па беларускім радыё. Літаральна праз два дні пасля апублікавання адгукнуліся чытачы «КГ» Б.Б. Бароўскі (Маладзечна), А.А. Свірыдава

(Полацк), М.Ф. Валахановіч (Мінск). Іхні прыклад быў падтрыманы бібліятэчнымі, музейнымі работнікамі, краязнаўцамі ўсіх абласцей нашай краіны.

Не пра вялікія грошы ахвяраванняў тут трэба весці гаворку: не такія ўжо і багатыя нашыя бібліятэкары, музейцы ды краязнаўцы-аматары. Але менавіта яны паказалі прыклад дабрачыннасці на мэты захавання спадчыны для патрыятычнага выхавання нашчадкаў. Пра гэта актыўна Беларускага фонду культуры (У. Гілеп, А. Бутэвіч, Н. Гальпяровіч) шмат добрых словаў сказаў матушка Еўдакія, старшыня Полацкага гарвыканкама Аляксандр Пазняк, прарэктар Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта Вікенці Цыганкоў і іншыя палачане.

Безумоўна, было і наведванне самой святыні – Спаскай царквы, быў

захапляльны расповед мастакоў-рэстаўратараў пра складанасці іхняй працы па адкрыцці праз пазнейшыя запісы арыгінальных роспісаў XII стагоддзя. Наведалі мы і келлю самой Ефрасінні, дзе нашая Святая Заступніца малілася і займалася асветніцкай справай. Госці пазнаёміліся з горадам і яго гістарычнымі помнікамі. З Полацкім універсітэтам, частка якога размясцілася ў г.зв. «кадэцкім корпусе», нас пазнаёміў прарэктар універсітэта В.Г. Цыганкоў: па карціннай галерэі Полацкага гісторыка-культурнага запаведніка правяла гасцей намеснік дырэктара Т.А. Джумантаева.

З вялікай удзячнасцю за добрыя словы на адрас Беларускага фонду культуры і гасціннасць палачанаў мы пакідалі старажытны горад і па дарозе вырашылі абавязкова працягнуць нашу акцыю па зборы сродкаў. Таму ў гэтым жа нумары «КГ» мы друкуем зварот да ўсіх, хто будзе апекавацца захаваннем старажытных фрэсак Спаса-Ефрасіннеўскай царквы.

Уладзімір ГІЛЕП
Фота
Анатоль БУТЭВІЧА

А. Пазняк, матушка Еўдакія, Н. Гальпяровіч

Спіс арганізацый і грамадзянаў Рэспублікі Беларусь, якія ахвяравалі сродкі на рэстаўрацыю і захаванне фрэсак Спаскай царквы Ефрасіннеўскага манастыра ў г. Полацку

- Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры»
- Грамадскае аб'яднанне «Беларускі камітэт міжнароднай рады па помніках і мясцінах ІКАМОС»
- Рэдакцыя «Полоцкага вестника»
- Калектыў радыёстанцыі «Беларусь»
- Бароўскі Б.Б. – Маладзечна
- Бароўскі Л.Н. – Мінск
- Бутэвіч А.І. – Мінск
- Валахановіч Н.Ф. – Мінск
- Гальпяровіч Н.Я. – Мінск
- Гілеп У.А. – Мінск
- Жалабковіч А. – Лагойск
- Кашпар А.Г. – Мінск
- Крывашэева А.Н. – в. Скоўшын
- Ліцкевіч Я.С. – Ляхавічы
- Мацукевіч А.П. – в. Васілішкі
- Новікава Т.А. – Гомель
- Празорава Л.І. – Мінск
- Савіцкі А.А. – Мінск
- Сапранкова А.Н. – Гомель
- Сінякова З.В. – Орша
- Свірыдава А.А. – Полацк
- Фёдарова Л.Ф. – Магілёў

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

Ф.СР-1

АБАНЕМЕНТ на газету **63320**

Краязнаўчая газета

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА

на газету

63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____ руб.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	_____ руб.	

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Зварот Полацкага зямляцтва і Беларускага фонду культуры

У XII стагоддзі (каля 1159 года) на беразе Палаты ў Полацку была пабудаваная знакамітая Спаская царква Ефрасіннеўскага манастыра – унікальны помнік Полацкай школы дойлідства. Сцены і слупы знутры былі распісаныя непаўторнымі фрэскамі, якія захаваліся да нашых дзён. Мастацтва полацкіх фрэсак нагадвае жываліс Ноўгарада і Кіева і звязанае з візантыйскай традыцыяй. Але гэта і высокае самабытнае мастацтва Полацкай зямлі.

Зараз фрэскі знаходзяцца на рэстаўрацыі.

Мы звяртаемся да тых, хто жадае ўнесці свой уклад у рэстаўрацыю і захаванне гэтага непаўторнага цуду старажытнарускага насценнага роспісу, пераводзіць свае дабрачынныя ахвяраванні на рахунак Грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры»:

Р/с 3015741330015 в отд. № 539 г. Мінска ОАО «Белинвестбанк», код 739 (на рэстаўрацыю фрэсак).

Ад Полацкага зямляцтва
Старшыня – пісьменнік і журналіст

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

Ад Беларускага фонду культуры
Старшыня

Уладзімір ГІЛЕП

*Падпісання на «Краязнаўчую газету»
можна ў кожным паштовым аддзяленні краіны*

Індывідуальная падпіска

1 месяц
3 месяцы
6 месяцаў

Індэкс 63320

9 740 руб.
29 220 руб.
58 440 руб.

Ведамасная падпіска

1 месяц
3 месяцы
6 месяцаў

Індэкс 633202

9 983 руб.
29 949 руб.
59 898 руб.

Захаванне аб'ектаў сакральнай спадчыны – дыялог зацікаўленых бакоў

У рамках Дзён еўрапейскай спадчыны ў Беларусі 9 верасня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбыўся круглы стол «Культурная спадчына і рэлігія», які арганізавалі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Інстытут беларускай культуры і НББ. У сустрэчы ўдзельнічалі прадстаўнікі Міністэрстваў культуры і замежных спраў, ЮНЕСКА, АБСЕ і Савета Еўропы, Апарата Упаўнаважанага па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь, Беларускай Праваслаўнай царквы і Каталіцкага касцёла, іншых устаноў. Гасцем круглага стала стаў кіраўнік міжнароднага аддзела Дэпартамента па культурнай спадчыне пры Міністэрстве культуры Літоўскай Рэспублікі Альфрэдас Емантас.

Тэма абмеркавання актуальная і абра-ная невыпадкова. Ад узаемнага супрацоўніцтва дзяржавы і рэлігійных устаноў залежыць стан захавання адзінага, больш-менш захаванага, складніка вялікага скарба беларускай культуры: гістарычна значных узораў сакральнага доўгавядства, што фармуюць аблічча краіны і ўвасабляюць гістарычную памяць духоўнай культуры нашага народа.

Ва ўступным слове намеснік міністра культуры Віктар Кураш адзначыў, што культура з'яўляецца адным са стратэгічных напрамкаў дзейнасці дзяржавы, а ахова гісторыка-культурнай спадчыны – адзін з прыярытэтаў яе дзейнасці. З 5397 аб'ектаў, унесеныя ў спіс гісторыка-культурнай спадчыны, 659 – помнікі сакральнай культуры. У тым ліку: 421 праваслаўны, 219 каталіцкі, 15 іудзейскі, 4 мусульманскія храмы. Дзяржава выдакоўвае немалыя сродкі на аднаўленне, ці (пры немагчымасці аднаўлення) кансервацыю гісторыка-культурных помнікаў. Прамоўца распавёў пра тое, што зроблена і што будзе адноўлена згодна з дзяржаўнай праграмай на 2011 – 2015 гг. В. Кураш звярнуў увагу, што станоўчы вынік гэтай працы можна атрымаць толькі пры ўзаемным супрацоўніцтве дзяржавы, рэлігійных устаноў, мясцовых органаў кіравання, спонсараў і іншых зацікаўленых бакоў. Станоўчыя зрухі ў гэтым накірунку ўжо ёсць. Але праблемы захавання храмаў пакуль існуюць. Адна з найбольш вострых – правядзенне неадпаведнай будаўнічай працы на культовых аб'ектах, якія маюць статус гісторыка-культурнай каштоўнасці. Сустрэкаецца шмат выпадкаў, калі працы праводзяцца без дазволу Міністэрства культуры, без прысутнасці на аб'екце навуковага кіраўніка і г.д.

Пра намаганні МЗС і Нацыянальнай камісіі Рэс-

публікі Беларусь па справах ЮНЕСКА паведамілі начальнік аддзела АБСЕ і Савета Еўропы галоўнага ўпраўлення Еўропы беларускага МЗС Александр Апіма і старшыня Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Уладзімір Шчасны. У. Шчасны засяродзіў увагу на прыкладах, калі з-за адсутнасці дыялогу ўзнікаюць сур'ёзныя непараўменні, у выніку чаго страчваецца аўтэнтнасць помнікаў і дарэмна марнуецца грошы.

Тэму працягнулі сябра Саюза архітэктараў Беларусі, настая-

будаўніцтва і ўводу ў дзеянне царкоўных аб'ектаў праваслаўных прыходаў Мінскага гарадскога благачыння, у рамках паўнамоцтваў, вызначаных для яе Патрыяршым Экзархам. Пры ім таксама створаны архітэктурна-мастацкі савет. На пасяджэннях гэтых устаноў разглядаюцца пытанні захавання, аднаўлення і выкарыстання храмаў, уключна з тымі, што маюць статус гісторыка-культурнай спадчыны. Аднак пазней на пытанне, чаму не глядзячы на існаванне гэтых структураў мы маем шмат прыкладаў самавольнай рэканструкцыі, А. І. Карастылёў паведаміў, што не заўсёды святары ўзгадняюць свае дзеянні з кіраўніцтвам і звяртаюцца па дабраславенне мітрапаліта (якое, дарэчы, з'яўляецца абавязковым). Г. Шэйкін адзначыў іншую актуальную праблему – часам лягчэй узвесці новы будынак, чым аднавіць стары. Сакратар Мінска-Магілёўскай архідыяцэзіі кс. Юрый Санько і кс. Ігар Лашук засяродзілі ўвагу на складанасцях, што ўзнікаюць на

Пракуратурай як у БПЦ, так і ў касцёле зафіксаваныя шматлікія парушэнні заканадаўства, аднак заўважыла, што ўсе заўвагі і прапановы па іх выпраўленню па магчымасці выконваюцца. Яна прапанавала праводзіць працоўныя семінары па ўзгадненню дзейнасці і ўзаемнаму супрацоўніцтву па захаванню сакральнай спадчыны.

Гваімі ўражаннямі ад пачутага падзяліўся каардынатар еўрапейскай спадчыны ў Літве А. Емантас: «Я з заўвагаў і рэстаўрацыі фрэскі XII ст. У нас такіх няма. Найстарэйшым у Свята-Духавым кафедральным саборы Вільнюса, датуецца XIII ст.». Сёлета праца літоўскага дэпартамента засяроджаная якраз вакол тэмы насценнага жывапісу. Летась супрацоўнікі ведамства займаліся ўлікам дзейных старажытных драўляных арганай, якія захаваліся ў малых касцёлах невялікіх паселішчаў. Па выніках працы кожнага году дэпартамент выдае дыскі і кнігі з падрабязнымі апісаннямі культурнай спадчыны Літвы. Разам з тым гасць адзначыў, што ў іх, як і ў нас, увесь час узнікае адна і тая ж праблема – непараўменне паміж дэпартаментам культуры і рэстаўратарамі. А. Емантас прывёў прыклад Вострай Браны, працы па рэстаўрацыі якой у грамадстве выклікаюць вялікія спрэчкі.

Начальнік аддзела Апарата Упаўнаважанага па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь Марына Цвілік заклікала прадстаўнікоў касцёла і царквы далучыцца да прапаганды культурнай спадчыны краіны. На гэта кс. Юрый Санько паведаміў, што касцёл ужо шмат гадоў пад час свята Будслаўскай іконы Божай Маці праводзіць круглыя сталы і мае намер стварыць музейныя экспазіцыі пры касцёлах.

Намеснік дырэктара па навуковай працы Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка Тамара Джумантаева прапанавала ўвесці практыку папярэдняга вызначэння ў дамовы з БПЦ накірунка выкарыстання аднаўляемага помніка і запрасіла адпаведных спецыялістаў ажыццяўляць кантроль за рэстаўрацыяй Сафійскага сабора. Таксама яна выступіла з прапановаю ўнесці ў спіс нематэрыяльнай спадчыны «Святкаван-

не ўрачыстасці ў гонар Будслаўскай іконы Божай Маці» і «Мастацтва званароў Заходняй Беларусі».

Начальнік ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Міністэрства культуры Ігар Чарняўскі падкрэсліў неабходнасць дыялогу, а рэзалюцыю круглага стала прапановаў накіраваць райвыканкамам. Ён таксама акцэнтаваў увагу на выкарыстанні для аднаўлення храмаў малых грантаў.

Абагульняючы прыклады і разважанні выступоўцаў, В. Кураш адзначыў вострую неабходнасць падрыхтоўкі і выхавання кадраў (у Літве працуе 140 інспектараў, у Беларусі – толькі 15), падкрэсліў неабходнасць павышэння адказнасці за парушэнне рэжымаў утрымання аб'ектаў гісторыка-культурнай спадчыны, цвёрдай вытворчай дысцыпліны ў захаванні помнікаў архітэктуры з боку як дзяржаўных службоўцаў, так і з боку рэлігійных служак, актывізацыі сумеснай працы з Архітэктурна-мастацкім саветам БПЦ, засяродзіў увагу на выкананні своечасовага догляду за драўлянымі храмамі.

Запланавана стварыць працоўную групу па захаванню гісторыка-культурных помнікаў і ў 2012 г. правесці навукова-практычны семінар, прысвечаны праблемам аховы, рэстаўрацыі і выкарыстання помнікаў сакральнай спадчыны. Вырашана таксама падрыхтаваць для ўключэння ў 2011 – 2012 гг. у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь даць па элементах сакральнай спадчыны «Святкаванне ўрачыстасці ў гонар Будслаўскай іконы Божай Маці» і «Мастацтва званароў Заходняй Беларусі». Удзельнікі прапанавалі актывізаваць працу па дапрацоўцы да с'я «Матэрыяльнае ўвасабленне духоўнай спадчыны Святой Ефрасінні Полацкай» і прадставіць яго на разгляд Цэнтра сусветнай спадчыны ЮНЕСКА ў 2012 г. Таксама будзе прапрацоўвацца пытанне па магчымасці выдання альбома «Фрэскі Спаса-Ефрасіннеўскай царквы ў Полацку» з улікам апошніх адкрыццяў рэстаўратараў.

(Заканчэнне на стар. 6)

цель прыходу Храма ў гонар іконы «Усіх Тужлівых Радасць» протаіерэй айцец Ігар Карастылёў і памочнік Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі па гістарычных пытаннях Геннадзь Шэйкін. Кіраўніцтва БПЦ усведамляе ўсе складанасці праблемаў і прымае пэўныя захады для іх вырашэння. У выкананне Дамовы па супрацоўніцтву паміж Рэспублікай Беларусь і БПЦ ад 12 чэрвеня 2003 года Мітрапалітам Мінскім і Слуцкім Філарэтам 25 лістапада 2003 г. створана Камісія па царкоўным будаўніцтве, архітэктуры і рэстаўрацыі. У палажэнні запісана, што яе асноўная мэта – каардынацыя высілкаў царквы і дзяржавы па своечасовым завяршэнні

мясцовым ўзроўне, калі прадстаўнікі касцёла прапануюць перадаць ім капліцы (асабліва на могілках), якія разбураюцца з-за адсутнасці карыстальніка. З другога боку, аднаўленне касцёлаў магчымае і з унясеннем аб'ектаў у спіс гісторыка-культурнай спадчыны.

Загадчык сектара па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Мінкультуры Наталля Хвір адзначыла, што па выніках сумеснай праверкі з

Гісторыя вёскі Паддуб'е

Чалавек, куды б яго на цягам жыцця не закінуў лёс, заўсёды звязаны нябачнай пупавінай з галоўным на зямлі месцам – месцам нараджэння. Для мяне і шматлікіх маіх землякоў ім была і застаецца вёска Паддуб'е, што знаходзіцца ў паўночна-ўсходняй частцы Быхаўскага раёна. Яна назаўсёды прапісаная ў сэрцах, душах і пашпартах тых, каго нарадзіла і выгадала.

На вялікі жаль, ніякіх звестак пра афіцыйнае гістарычнае існаванне на Быхаўшчыне паселішча з такой назвай у нядаўна выдадзеным энцыклапедычным даведніку «Гарады і вёскі Беларусі» я не знайшоў. Таму вырашыў падзяліцца сваімі ведамі і зветкамі, атрыманымі з розных крыніцаў.

Вёска Паддуб'е Грудзінаўскага сельсавета Быхаўскага раёна па ўспамінах старажылаў была заснаваная ў 1924 – 1925 гг. перасяленцамі з бліжэйшых вёсак Рыжкаўкі і Перакладавіч. Пераважна сем'ямі маладых, безземельных і малаземельных сялянаў, якія аддзяліліся ад бацькоў. Пасяленне было створанае на землях так званых дзяржаўнага запаснога фонду. Да Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 г. гэтыя землі, разам з навакольнымі, належалі петраградскай памешчыцкай графіні Аляксандры Рыгораўне Талстой.

Існавала вёска як два асобныя пасёлкі: уласна Паддуб'е (населены выхадцамі з Рыжкаўкі) і Вясёлы (населены выхадцамі з Перакладавіч). Знаходзіліся пасёлкі недалёка адзін ад аднаго. Мелі яны раз'рэджаную забудову, былі, па сутнасці, хутарскога тыпу. Зямельныя ўчасткі, якімі валодалі гаспадары сядзібаў, былі розных памераў. Пры перасяленні сем'і надзяляліся зямлёй з разліку 1 га на чалавека. Кожная сям'я вяла натуральную гаспадарку, асноўнымі заняткамі былі звыклія жывёлагадоўля і земляробства. Дабрабыт перасяленцаў паступова паляпшаўся. Хтосьці займеў малатарню. Здаралася, гаспадаркі сялянаў цяглі старты ад начных грабежнікаў ці злодзеяў, бо большасць падворкаў месцілася пры лесе. Адметнасць мясціне, дзе атабарыліся перасяленцы з Рыжкаўкі, надавалі велічныя, векавыя дубы. Ад тых раскідзістых дрэваў паселішча і займела сваю назву.

У склад пасёлка Паддуб'е, сведчаць былыя жыхары, уваходзіла дзевяць сядзібаў. Гаспадарамі паддуб'інскіх сядзібаў і надзелаў былі: Аўтух Сіўцоў, Варфаламей Бязрукаў, Савасцей Бязрукаў, Лукаш Шыцкаў, Фядос Белы, Кузьма Рабычын, Кірыла Бязрукаў, Напрэй Кавалёў, Паўлюк Сіўцоў.

Пасёлак Вясёлы (па словах тых жа людзей) меў чатырнаццаць сядзібаў. Іхнімі гаспадарамі былі: Міхей Гаўрылін, Ляксандр Афанасьеў, Прося Мартынава, Змітрок Макарацоў, Мацвей Гаўрылін, Сідар Маршын, Касцюк Шчэрбін, Леўка Церахаў, Саўка Афанасьеў,

Васіль Церахаў, Пятрок Буланькоў, Радзька Маршын, Змітрок Лаўрэнаў, Хвёдар Забарэўскі.

Сем'і з большага былі шматдзетнымі (нягледзячы на вельмі высокую з-за адсутнасці патрэбнай медычнай дапамогі дзіцячую смертнасць). Дзятва школьнага ўзросту, звычайна наведвала Грудзінаўскую сямігадовую (пазней васьмігадовую) школу, што знаходзілася ў былым графскім двухпавярховым драўляным будынку, побач з мураваным палацам, ператвораным Саветаў у дом адпачынку.

Прымухова калектывізацыя прыватных гаспадарак жыхароў абодвух пасёлкаў прайшла ў 1934 годзе. Тады тут пачаў існаваць калгас імя Н.К. Крупскай. Старшынём яго непрацягла час быў мой дзед Дзмітрый Арцёмавіч Макарацоў. Затым увесь перадваенны час калгас узначальваў іншы, партыйны старшыня Сцяпан

Вясёлы ў Паддуб'і (1952 г.)

Яфімавіч Кандраценка. Рахункаводам (тагачасны бухгалтар) да вайны працаваў другі мой дзед Савасцей Антонавіч Бязрукаў. Абагульненая маёмасць да пабудовы калгаснага двара месцілася ў сялянскіх гумнах.

Разам з калектывізацыяй па ўсіх навакольных паселішчах прайшла хваля раскулачвання і высялення «ворагаў народа». Так сем'і Тукоцкіх, Апрацэвых, Сіўцовых, Мацаковых, Ракавых разам з сем'ямі іншых праца-

Аўтар каля калодзежа

любных гаспадароў былі высланыя савецкай уладай далёка на ўсход, у Сібір. У вёсцы Рыжкаўка адбыўся «жаночы бунт». Узброены супраціў прымушовай калектывізацыі аказалі некалькі жыхароў вёскі Давыдавічы.

Неабходна адзначыць таксама, што гаспадаркі сялянаў, якія адмовіліся ўступаць у калгас (у Паддуб'і аднаасобнікам быў Кірыла Бязрукаў), савецкай уладай абкладваліся вялізнымі, рабаўнічымі падаткамі. Непакорных даводзілі да крайняй галечы і голаду. Не пакідалі ім іншага шляху

колькасці прыехалі на падворках з-за Дняпра з Баркалабава. Яны без дазволу, скідвалі з хатаў дахі, разбіралі зрубы, перавозілі разбураныя хаты на ўказаныя ўчасткі. Як дапамогу, дзяржава выдзяляла перасяленцам па два дубы на штандары і па чатыры елкі на рамонт пабудовы. Астатні цяжар перасялення цалкам ускладаўся на плечы гаспадароў сядзібаў. Вялікіх дрэваў у наваколлі тады значна паменшала.

Пасля перасялення ў вёсцы агульная колькасць двараў павялічылася: іх стала трыццаць шэсць. Да перасяленых з пасёлкаў Паддуб'е і Вясёлы былі далучаны перасяленцы з іншых месцаў. Хто толькі ўступіў у калгас, атрымалі прысядзібныя ўчасткі памерам 0,25 га. Новаму пасяленню ўлады спачатку далі найменне Вясёлы, аднак яно не прыжылося. Сваю вёску жыхары пачалі называць Паддуб'ем. Таму назва і была замацаваная як афіцыйная. Неафіцыйным сімвалам паселішча стаў вячэсты, абпалены дуб, які адзінока ўзвышаўся каля вёскі з паўднёвага боку. А другі векавы дуб захавалася там, дзе было заснаванае Паддуб'е.

Калгасны двор да вайны знаходзіўся паблізу дарогі на Латкалонію. Там былі стайня, кароўнік, свінарнік, куратнік, свіран, ток. На такую меўся стаяцьянарны камбайн, які абмалочваў збожжа.

У час Вялікай Айчыннай вайны Паддуб'е з ліпеня 1941 г. па 26 чэрвеня 1944 г. была акупаванае. Большасць мужчын у пачатку вайны мабілізавалі ў Чырвоную Армію. Перад з'яўленнем немцаў у калгас з раёна прыехаў ўпаўнаважаны, які сабраў сход, заклікаў браць вілы і сякеры, забіваць паўсюдна фашыстаў і... хутка з'ехаў. Вайскоўцы пасля бачылі, як з боку в. Красіца самалёт скідваў парашутыстаў. На Пятро 12 ліпеня 1941 г. сяляне здалёк назіралі, як па шляху (з боку Красіцы) на Рыжкаўку, дзе чуліся моцная стралёна і выбухі, паўзлі варожыя танкі. Праз дзень пасля абстрэлу вёскі савецкай танкеткай запальнымі кулямі ў Паддуб'і згарэла некалькі хат. Калгас спыніў сваё існаванне. Немцы пастралілі і забралі калгасных свіней. Вяскоўцы разабралі коней і інвентар. Падзялілі зямлю, пачалі абрабляць яе аднаасобна. Акупачыйнай уладай у вёсцы для падтрымкі парадку былі прымушова прызначаны стараста і паліцэйскія. Маладзейшыя вяскоўцы Валодзь Бязрукаў і Іван Афанасьеў увайшлі ў склад мясцовай падпольнай групы, дапамагалі партызанам. У вавенны час жыхарам Паддуб'я даводзілася цяжка здзека і паборы не толькі акупантаў і іх дабраахвотных памагатых, але і партызанаў.

17 ліпеня 1942 г. за сувязь з партызанамі карнікі знішчылі суседнюю Красніцу: спалілі разам з жыхарамі. Спалілі і іншыя вёскі. Каб пазбегнуць такога ж лёсу, насельнікі Паддуб'я арганізавалі дзяжурства, па чарзе назіралі за ваколіцай. Калі ж узніклі пагрозы, то хаваліся ў суседнім лесе.

У верасні 1943 г. з усходу з нарастаючай сілай пачала даносіцца кананада. Жыхары Паддуб'я зразумелі, што набліжаецца фронт. У спадзяванні на хуткае вызваленне, яны вырашылі зноўку схавацца ад небяспекі ў лесе, зрабілі там сховішчы і пакінулі вёску. Але фронт не дайшоў да Паддуб'я, надоўга спыніўся перад знішчанай карнікамі Красніцай. Тутэйшыя людзі апынуліся ў прыфрантовай зоне. Сем'ярых вяскоўцаў, якія наведваліся па прыхаваныя прадукты – Цімафея Сіўцова, Аксінню Сіўцову, Адар'ю Лаўрэнаву з грудным сынам, Лізу Казлову з малалетнім сынам, дзяўчынку гадоў чатырнаццаці з Перакладавіч – акупанты залічылі да партызанаў і расстралілі. Гэтка ж доля затым ледзь не спасцігла пазней больш за дваццаць аднавяскоўцаў, якіх захопілі саганалі ў хату Міхей Гаўрыліна. Ад расстрэлу іх у апошнюю хвіліну выратаваў старшы нямецкі афіцэр, які нечакана з'явіўся і не дазволіў салдатам здзейсніць забойства. Неспадзявана немцы пачалі з'яўляцца і ў тым лесе, дзе хаваліся ўцекачы. Даведаўшыся, што непадалёку расстралілі сялянаў з суседняй вёскі, тутэйшыя палічылі за лепшае да халадоў вярнуцца назад у Паддуб'е.

Напярэдадні Пакроваў людзі вярнуліся ў свае хаты, але не паспелі ўладкавацца. Акупанты на Пакровы выгналі іх з вёскі і перамясцілі далей на захад (за Дняпр у свой тыл). Зрабілі бежанцамі, а тых вяскоўцаў, якія без дазволу засталіся дома, пры затрыманні расстрэльвалі. Схопленая ў Грудзінаўцы паліцаймі, загінула недзе ў перакладаўскім лесе шматдзетная Ганна Кавалёва, сямнаццацігадовага Жэню Старасціна забілі ў лесе каля Бутрамееўкі.

Выгнаныя з Паддуб'я людзі нейкі час знаходзіліся ў вёсках Холстава, Людкоў, Новы Кучын, Балонаў Сялец што на Быхаўшчыне. У Холстава немцы, які ведаў рускую мову, застрэліў Варфаламея Бязрукава за тое, што той асмеліўся агрызнуцца. Там жа акупанты нечакана схпілі старэйшага брата маёй маці Валодзь Бязрукава. Ягоны далейшы лёс невядомы дагэтуль. У Балонавым Сяльцы, застыўшы і захварэўшы на адзёр, загінулі іх малалетнія брат і сястра Коля і Тоня Бязрукавы. Працаздольных у бежанстве прымушвалі капаць акопы, валіць лес, выконваць іншую працу. Вяскай 1944 г. значная частка бежанцаў, пераважна моладзь, была вывезена акупантамі для прымушовай працы ў Аўстрыю. Раней некалькі чалавек так былі вывезеныя з Паддуб'я ў Германію.

**Алесь МАКРАЦОЎ,
г. Мінск**

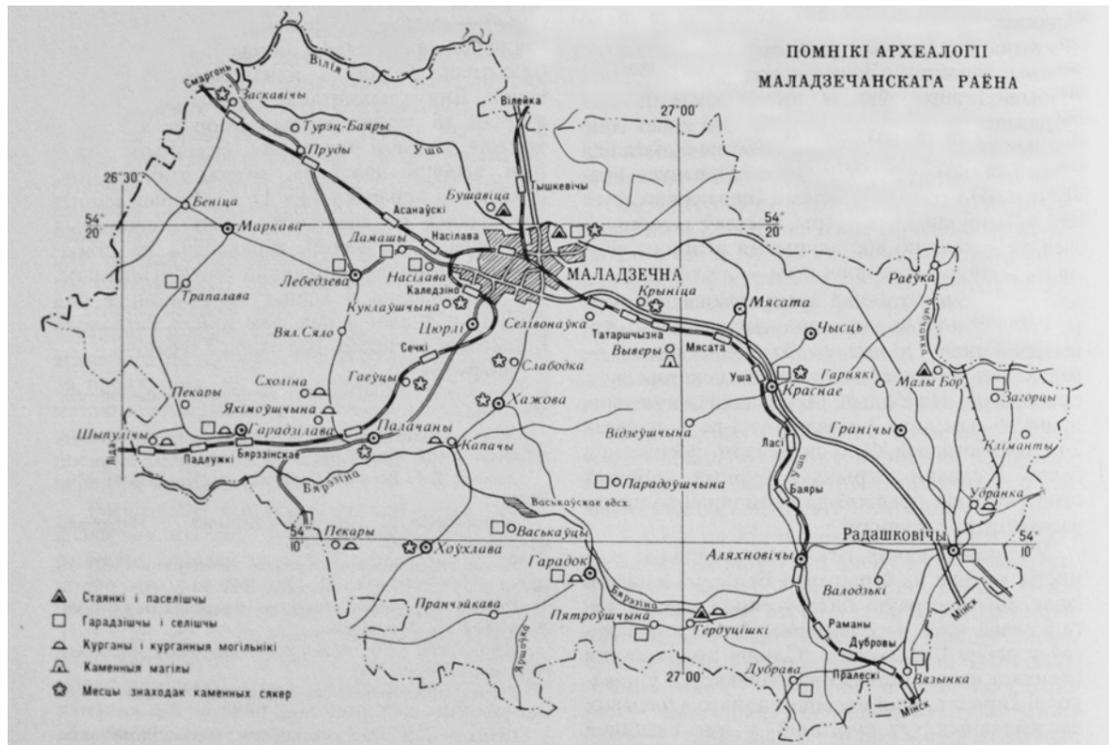
(Заканчэнне будзе)

У межах старажытнай Літвы мы часта сустракаем назвы паселішчаў, дзе ў корані на стараславянскай мове сустракаецца гор- (горо-): *Гарадок, Гародзькі, Гарадзішча, Гарадзілава і г. д.* Цэнтрам Літвы было паселішча – гарадзішча *Рута* (у пісьмовых крыніцах згадваецца імя князя *Міндоўга*, «які кіраваў Літвой у *Руце*). У 1044 годзе *Кіеўскі князь Яраслаў Мудры* пайшоў паходам на Літву, і побач з *Рутай* на гары была пабудавана новая сталіца – *Новогородок*.

Версія крывянаўцы

Маладзечна. Што значыць імя тваё?

На гары за пяць кіламетраў ад яе знаходзіцца селішча *Городечно*. У слоўніку стараславянскай мовы даецца наступнае тлумачэнне слова «дечно»: «тэрыторыя; прастора паміж чымсьці», «месца размяшчэння чагосьці ці размяшчэння здесьці». Такім чынам, *Городечно* – месца (тэрыторыя), размешчанае на гары (узвышшы). Працэс рассялення плямёнаў праходзіў у асноўным водным шляхам. І на прытоку *Нёмана*, рацэ *Бярэзіне*, побач з г. *Валожына* мы знаходзім яшчэ адно *Городечно*.

А цяпер пройдзем яшчэ адным водным калідорам: *Балтыйскае мора* – р. *Нёман* – р. *Вілія* – р. *Уша*. Тут утварылася новае паселішча, што называлася па-стараславянску *Молодечно*. Што ж уяўляла сабою гэта месца?

На правым пясчаным беразе ціхай і паўнаводнай ракі *Ушы*, уверх па плыні,

быў дубовы гай. Размясціўся ён там, дзе рака рабіла рэзкі выгін і ўтварала выступ ці мыс (калі апераваць геаграфічнымі тэрмінамі). Левы бераг *Ушы* быў нізкім і забалочаным. Праз гай працякала невялікая рачулка-прыток. Менавіта тут у сярэдзіне I тысячагоддзя да н.э. існавала гарадзішча – умацаванае паселішча. Маецца досыць звестак пра знаходкі каменных сякераў, глінянага посуду і іншых прадметаў таго часу.

Пасяленцы, якія аблюбавалі гэтае месца, відавочна, прыбылі водным шляхам. Як на старасла-

вянскай мове, так і на сучаснай рускай слова «мол» азначае: «насып з пяску і каменя ў моры ці на воднай гладзі». Я раблю выснову: *Молодечно* («мол» і «дечно») азначае «месца, размешчанае на моле».

Літва *Міндоўга*, паўночная мяжа якой праходзіла каля *Маладзечна*, з часам вырасла ў Вялікае Княства Літоўскае, якое пасля на некалькі стагоддзяў вызначыла развіццё *Усходняй Еўропы*. На змену стараславянскай мове прыйшла старабеларуская, якая змянялася і ўдасканальвалася пад уплывам суседніх культур. З’явіліся новыя правілы напісання: літара «д» у некаторых словах стала спалучацца з «з» і «ж» («дз», «дж»), «о» не пад націскам пераходзіла ў «а». Такім чынам, назва горада пачала гучаць як «Маладзечна». Гэта значэнне стала бліжэй да словаў «маладзец», «маладзейшы», г.зн. «малады», што ў стараславянскай мове пісалася і вымаўлялася, як «млад», «младе», «младено», дзе спалучэнне «ечн», «ечно» не ўжывалася. Такім чынам, мы бачым, што ў перакладзе на беларускую мову назва «Молодечно» страціла пачатковае значэнне.

Першая пісьмовая згадка пра горад ёсць у «При-

Молодечно в среду декабря 16 день о то ся кончыла в лето Божье 1388».

Дакумент датаваны XIV ст., калі старабеларуская мова яшчэ не сфармавалася, такім чынам, словы «млад», «младе» і «моло», «дечно» не маюць агульнага лексічнага значэння.

Бліжэйшай версіяй паходжання назвы «Молодечно» я лічу тлумачэнне *Г.А. Каханоўскага*: «мала» і «надэчана», што ў перакладзе са старабеларускай азначае «малазмяшчальнае». Але старабеларуская мова сфармавалася і паўстала з стараславянскай, а грамата, у якой упершыню згадваецца горад, была датаваная 1388 г. і напісаная на стараславянскай мове.

Быць вечна маладым – усеагульная мара, гэта натхняе на развіццё і стваральнасць, але... як казаў *Арыстотель*: «Платон мне сябра, толькі ісціна даражэйшая!». Часам гісторыя не-

Маладзечанскае гарадзішча (пачатак 2000-х гг.)

сяжном листе» князя *Ноўгарад-Северскага княства ВКЛ Дзмітрыя Карыбута князю Ягайла*: «...а на крепость того листа привели есмо нашу печать, абы то крепко сдержати неизрушисто никакими делы, а дана грамота в

чакана падае нам неспадзеўкі, і, можа быць, старажытны, але вечна малады горад *Маладзечна* атрымае новае тлумачэнне назвы. Гэтыя довады – толькі адна з версій. Праўда, я лічу – вельмі блізкая да праўды.

P.S. Мол, ад якога пайшла назва *Молодечно*, з часам ператварыўся ў выспу, бо «капачы» (землякопы) пракапалі роў, які запоўніла вада *Ушы*. На выспе быў пабудаваны замак, з якім звязаныя такія гучныя імёны, як *Л.І. Сапега*, *М.К. Агінскі*, *Напалеон Банарт* і многія падзеі (бітва *Жыгімонта II Аўгуста* і *Івана IV Грознага*, абарона горада ад групоўкі войск шведскага караля *Карла XII* і інш.). Дарэчы, апошні, адыходзячы, магчыма, пакінуў на *Маладзечанскай зямлі* нарабаваныя ў *Расіі* каштоўнасці (гэта таксама версія, і спадзяюся, таксама вельмі блізкая да праўды).

Мікалай ТАМАШЭЎСКІ, кіраўнік аддзела дабрачыннага фонда «Паўночныя Афіны», г. Маладзечна

Трыумфальная брама ў польскіх вайсковых кашарах

МОЛОДЕЦНО — Брама Обороніоу Зіемі Мінскай.

Захаванне аб'ектаў сакральнай спадчыны – дыялог зацікаўленых бакоў

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 3)

Асабістыя ўражанні ад пачутага ў дыскусіі круглага стала вельмі сумныя.

Галоўная бяда ў тым, што бакі не ведаюць не толькі, што робіцца ў іншых ведамствах, але і не валодаюць інфармацыяй аб стане і выкарыстанні аб'ектаў. Выклікае здзіўленне, што адказныя асобы прапануюць уключаць храмы ў турыстычныя маршруты і прыцягваць святароў да правядзення экскурсіяў па храмах. Але ж гэта ўжо практыкуецца. Амаль кожны

з турыстычных маршрутаў тураператараў прадугледжвае наведванне дзейных храмаў. Як у БПЦ, так і ў Каталіцкім касцёле працуюць свае паломніцкія аддзелы. Ішмат дзе пры храмах створаныя музейныя экспазіцыі. Выпускаюцца відэаматэрыялы і друкаваная прадукцыя, у тым ліку і па асобных храмах. Архітэктурна-мастацкі савет і Камісія па царкоўным будаўніцтве, архітэктурны і рэстаўрацыйны БПЦ існуюць самі па сабе. У палажэнні пра іх нічога не сказана аб пільнай увазе да будынкаў, што з'яўляюцца

гісторыка-культурнай каштоўнасцю.

Адчуваецца востры недахоп прававых ведаў, напрыклад, як унесці помнік у адпаведны спіс, як вырашыць зямельна-маёмасныя пытанні, які забяспечыць рэжым выкарыстання і аховы, хто і якую адказнасць нясе за іх парушэнні і адсутнасць кантролю і г.д.

На думку карэспандэнта «КГ», палепшыць справы з захаваннем аб'ектаў сакральнай спадчыны зусім нескладана. Па-першае, трэба навесці элементарны парадак і стварыць сістэму

ўліку і кантролю, якія б працавалі. Каб зрушыць з месца праблему стварэння дзейснага кантролю за захаваннем адпаведных рэжымаў помнікаў, трэба неадкладна падрыхтаваць і ўнесці прапановы па змяненні заканадаўства, бо ўсе ўсведамляюць, што інспектар, падначалены выканкаму, не можа ўказаць старшыні, што той робіць не так. У галіне павышэння інфармаванасці (у тым ліку прававых ведаў) Мінкульту варта ініцыяваць арганізацыю працоўных груп, курсаў, практычных семінараў з запрашэннем юрыстаў,

навукоўцаў, спецыялістаў Мінкультуры, Дзяржкамзема. У гэтым вялікую дапамогу дзяржаве маглі б аказаць спецыялісты грамадскай арганізацыі «Беларускі камітэт Міжнароднай рады па помніках і мясцінах ІКАМОС». На жаль, дзяржаўныя органы лічаць сябе апошняй і самай кампетэнтнай інстанцыяй і адмаўляюць у даверы грамадскасці.

Сустрэча за круглым сталом у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ці не першы крок на складаным шляху захавання, аднаўлення і вяртання да жыцця аб'ектаў сакральнай спадчыны. Рэзалюцыя круглага стала размяшчана на сайце Міністэрства культуры. Прапановы можна накіроўваць на электронны адрас гэтай установы.

Наш карэспандэнт
Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Імпрэза

Краіна мараў і вышыванак

(Заканчэнне. Пачатак у № 34)

Маша Яр з «Хоха Бэндам» зрабіла праграму на аснове песень з розных рэгіёнаў Беларусі, заспявала і запісала ў сябе на радзіме (шкада, не назвала сам рэгіён, дзе жыве тая песня). Але прыемна, што ўсё часцей спевакі і гурты ўключаюць у свой рэпертуар малавядомыя ці й зусім нязнаныя перлінкі, а не эксплуатаюць адныя і тыя ж парутройку песень, што вандруюць ад выканаўцы да выканаўцы.

У рамках фесту прайшоў і конкурс народных строяў. Перамаглі дзве пары. Адна з іх – Юлія Ліцвінава і Зміцер Мурашка – пабраліся шлюбам акурат у такой апраце. Цяпер народны строй для іх – звычайны атрибут паўсядзённага жыцця. Дарэчы, Юлія сама майстрыха, удзельніца Студэнцкага этнаграфічнага таварыства, ініцыятарка выдання кнігі па народных строях (ад іх гісторыі і апісання да парадаў па вырабе). Другой параю стаў мужчына з маленькаю дзяўчынкаю. Падарункам пераможцам сталі запрашэнні на вячэру ў мінскую страўню «Камяніца».

Танцпляцоўка перад сцэнай не пусцела: моладзь падтрымлівала кожнага выступоўцу – пляскала ў ладкі, падпявала знаёмыя песні, танцавала. А танчылі хто як мог, і кола заахвачаных павялічвалася штохвілінна. Але напоўніцу раскатурахаць усіх і заахводзіць скакаць пад гукі песень здолеў дыджэй О'Скрыпка. Пад гэтым імем выступае госьць з Украіны лідэр гурту «Воплі

Відоплясова» Алег Скрыпка. Ён прывёз у Беларусь сваю новую праграму, для якой прыдумаў назву «этна-дыска». Пад час прэс-канферэнцыі ён адзначыў, што даўно была думка па-новаму падаць народныя спевы і іх апрацоўкі. Украінскія народныя песні ў блізім да аўтэнтыкі і апрацаваным выглядзе даўно гучаць на канцэртах «Ве-Ве», з'яўляюцца на CD гурта. Апошнія колькі гадоў

Пераможцы конкурсу народных строяў Ю. Ліцвінава і З. Мурашка (на пярэднім плане)

Сцэнка на вясковай вуліцы

Алег Скрыпка

Фота Лізаветы ДУБІНЧЫНАЙ

рэнцыі госьця і інтэрв'ю мы надрукуем пазней.

У дыскатэчную тканку О'Скрыпка сабраў як песні з рэпертуару вядомых украінскіх гуртоў («Воплі Відоплясова», «Мандры», «Вася Клуб» ды іншыя), так і беларускіх выканаўцаў – «Палаца», Змітра Вайцюшкевіча... Сваю новую праграму лідэр «Ве-Ве» ўжо распісаў прадставіць на розных імпрэзах у сябе на радзіме. І такая інтэрнацыянальная дыска-вечарынка прыйшла да спадабы – перад сцэнай танчыла сапраўднае мора аматараў народнай музыкі. Перад выступленнем дыджэя О'Скрыпка А. Хаменка распавёў, што ён і раней хацеў правесці падобную дыска-вечарынку, але не мог знайсці, хто б рабіў дыджэй-сэты на аснове фольку, распытваў не толькі ў Беларусі, але і ў суседніх краінах. Знайшоў ва Украіне. Праўда, мне прыгадаўся праект dj Хвісевіча, які выйшаў гадоў восем таму, і грунтаваўся ён акурат на песнях у выкананні гурта «Палац».

Этна-дыджэй ніхто не хацеў адпусцаць. Раз-пораз выгуквалі, каб А. Скрыпка заспяваў сам, спрабавалі замаўляць песні іншых выканаўцаў (прыкладам, «Сірожене пирожене» гурта «ТІК»). Былі нават чутныя прапановы працягнуць дыска-вечарынку да ранку. Але пажаданні не былі выкананыя.

Фольк-фэст «Камяніца» закончыўся бліжэй да апоўначы. Стомленыя і задаволеныя глядачы раз'ехаліся. І застаецца чакаць працягу. Падобных імпрэзаў бы болей. Бо ж і этнічную музыку граюць у Беларусі не дзясяткі, а дзясяткі калектываў. Сабраць усіх – адной сцэны і аднаго дня не хопіць.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
Наста КАДЫГРЫБ

А. Скрыпка арганізоўвае фестывалі этнічнай музыкі «Краіна мрій», дзе, дарэчы, заўжды знаходзіцца годнае месца беларускім гуртам. Пакрысе з'явілася задума прывезці «Краіну мрій» у Беларусь. Але гэта – справа часу. Можа, не далёкага. А пакуль госьць выяўляе даволі добрае веданне беларускай сучаснай музыкі, калектываў, што граюць у ключы фальклорным і этнічным і... ашарашыў заяваю, што ў яго «на 25 адсоткаў беларускай крыві». Што ён тут меў на ўвазе, пасля канцэрта карэспандэнт «Краязнаўчай газеты» запытаўся пад час адмысловага інтэрв'ю. Але гэта ўжо іншая тэма – вытрымкі з прэс-канфе-

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Неабыякавыя нататкі

Хмарачосы над мінулым

Апошнім часам пашыраецца будаўніцтва ў нашых гарадах. А найперш у Мінску. Узводзяцца буйныя гандлёвыя і бізнэс-цэнтры. Вялікія гмахі ў сучасным горадзе – гэта ўжо неабходнасць. Ужо стала той нормай, што і характарызуе наш сённяшні пражыццёвы, мітуслівы і ў многім абыяцельскі дзень.

І ўсё ж кепска, калі ў пагоні за грашыма, дастаткам, мы пераходзім тую мяжу духоўнасці, прыгажосці, якая стваралася стагоддзямі ў нашых гарадах. Вось і нядаўні прыклад, я праводзіў экскурсію па Мінску бельгійскім турыстам. На завяршэнне прывёз іх паказаць Востраў Слэз побач з Траецкім прадмесцем. І як жа яны былі здзіўленыя, калі па выхадзе з аўтамабіля перад імі

Будуецца гмах каля Траецкага прадмесця

паўстаў вялізарны гмах сучаснага дома. А побач – прадмесце старога горада. Наколькі здзіўна і нават дзіка, гэта выглядала. Шчыра кажучы, ура-

Той жа гмах – праект

жанне пасля такога відовішча, пазначанае вялікім і бязглыздым будаўніцтвам каля старога горада, засталася надоўга. (Аўтамабільная і аўтобусная стаянкі знаходзіцца, дарэчы, якраз каля новага будаўніцтва).

І было асабліва крыўдна, што бельгійцы, якія прыехалі, каб пашукаць нашы адметнасці, са смуткам успрынялі такое відовішча. Для нас

жа беларусаў, яно ўжо стала звыклае і часам мы можам нават знайсці і апраўданне, каб патлумачыць гэтую з’яву.

Але на сённяшні дзень у Мінску гэта будаўніцтва далёка не адзінае,

мяшчальны з ім. Калі сёння жыхары Мінска так ганарацца галоўным праспектам (час ад часу ўзнікаюць нават думкі ўбачыць яго ў спісе каштоўнасцяў ЮНЭСКО), то трэба ўлічваць і тую тэрыторыю, што непасрэдна прымыкае да яго (гэта плошчы і суседнія вуліцы). А сёння, на жаль, аблічча той часткі горада, што на пл. Кастрычніцкай ужо сапсаванае. Застаецца толькі некаму падзякаваць, што будаўнікі і замоўца адмовіліся ад яшчэ больш кепскай ідэі – узвесці на гэтым месцы шматпавярховы будынак. Тады пацярпела б не толькі гэтая плошча, але і выгляд на цэнтры горада з розных бакоў.

Праўда нешта падобнае разгарнулася на праспекце Пераможцаў, дзе паўстае вялікі шматпавярховы будынак. Такія архітэктурныя «вынаходніцтвы» псуецца эстэтычнае ўспрыняцце нашага старога горада – горада, які ахоўваецца дзяржавай і які мае адметны асабліваасці архітэктурны XVII – пач. XX стст.

Павел КАРАЛЁЎ, г. Мінск.
Фота аўтара

Расце высотка на пр. Пераможцаў

Традыцыі і сучаснасць

«Маміна сарочка» з-за Буга

Адзін з самых папулярных гуртоў беларускай меншасці ў Польшчы сёлета выдаў новы альбом. Кружэлка знакамітых «Прымакоў» атрымала назву «Маміна сарочка». Ён запісаны і тыражаваны дзякуючы дапамозе Культурнага цэнтры Беларусі ў Польшчы пры нашым пасольстве ў гэтай краіне

Гурт нарадзіўся ў 1996 годзе на Беласточчыне. Тады Юрка Астапчук разам з Маркам Зрайкоўскім і Багданам Місеюком арганізаваў ансамбль, які ў тым жа 1996-м выдаў першую касету з назвай «Ясная зорка». Тады ж калектыў з вялікім поспехам даў першыя канцэрты, трапіў у ратацыю на самыя вядомыя польскія радыёстанцыі. Юрка Астапчук – кіраўнік Дома культуры ў Гарадку, дзе штогод праходзіць фестываль «Басовішча». Лідар «Прымакоў» добра абазнаны ў беларускай музыцы, часцяком канцэртует і ў Беларусі, мае тут уласнага канцэртнага менеджара.

У рэпертуары гурта беларускія, украінскія і польскія народныя песні. І ў новым альбоме ён застаўся верным сабе: канцэптуальна CD не адрозніваецца ад мінулых.

Песня «Маміна сарочка» была прэзентаваная яшчэ ў 2006 годзе ў хіт-парадзе «Тузін гітоў». Як распавёў тады фронтмэн «Прымакоў»: «Аднойчы на канцэрце да нас падышоў адзін з глядачоў і падараваў нам дыск. Там была запісаная народная мелодыя. Мы яе апрацавалі і напісалі да яе тэкст». Пазней песня стала загаловам трэкам альбому.

Адкрывае альбом песня-візітоўка «Пажаданне Прымакоў». «Шчасця людзям усёй зямлі» зычаць музыкі пад танцавальныя рытмы ў поп-апрацоўцы і настройваюць на патрэбны лад. У гэтым стылі выкананая большасць кампазіцыяў кружэлкі «Маміна сарочка», пад якую так і карціць і паскакаць і пусціць «слязу па Радзіме».

Сярод цікавых знаходак кружэлкі – мікс з украінскіх і беларускіх народных песень «Прымацкая бяседа», куды ўвайшлі «Распрэгайце, хлопцы, коней», «Ты ж мяне падманула» і іншыя. У альбоме таксама трапіла легендарная «Белавежская пушча» Мулявіна, якая крышачку не дацягвае да арыгінала, затое «Гуляць дык гуляць» з рэпертуара «Сяброў» выкананая як мае быць. Верш Уладзіміра Някляева загучаў не толькі на беларускай, але і на польскай мовах. Адна з самых удалых песень альбому, на мой погляд, –

«Месяц»: пранікнёная, з цудоўным жаночым вакалам.

«Прымакі» не імкнуцца да аўтэнтычнасці гучання, нагадваюць хутчэй расійскія «Залатое кальцо» ды «Балаган лімітед». Гэта не «Троіца» з яе глыбокім і таямнічым асэнсаваннем беларускай традыцыйнай музыкі. Альбом больш папсовы, чым фолькавы, такі ў нечым нават спрошчаны фальклор савецкай традыцыі. Музыка не цяжка для ўспрымання масавага слухача добра б «закаціла» на якім-небудзь свяце на вулічнай пляцоўцы, але «Прымакі» здольныя збіраць аншлаг і ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі. «Маміна сарочка» слухаецца лёгка і мусіць спатоліць сум па Радзіме беларуса Польшчы сярэдняга ўзросту. У нашай жа краіне і калектыў, і ягоная новая праца цікавыя як узор творчасці нашых суайчыннікаў за Бугам.

Ігар МЫСЛІВЕЦ, студэнт Інстытута журналістыкі БДУ

Дзе варта пабываць

«Да Багача баба рабача...»

У задуменні стаяць старадаўнія хаты, пуні ды адрыны, успамінаюць вясёлыя галасы руплівай вясны і клапатлівага лета. Прыйшла восень. Зерне засыпанае ў клець, амаль усё сабраное з агародаў. Самы час адпачыць і запрасіць у госці сваякоў і суседзяў.

Сваіх сяброў запрашае а 13-й гадыне 24 верасня Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктурны і побыту на «Восеньскі фест», які ўжо некалькі гадоў запар знаёміць наведнікаў з традыцыйнымі народнымі восеньскімі святамі. Арганізатары запрашаюць усіх узгадаць святы Багач і Пакровы, далучыцца да старажытнага абрада «Жаніцьба лучніка», пазнаёміцца з персанажам гульні «Пан Быкоўскі». Будучь таксама народныя восеньскія забавы і гульні. Святочная атмасфера дапоўніцца канцэртнай праграмай ансамбляў Шчомысліцкага сельскага Дома культуры «Шчамыслыянка», Прылуцкага цэнтры народнай творчасці «Мілавіца» і дзіцячага калектыву «Бараўлянская крынічка». І яшчэ адзін немалаважны штрышок. Упершыню на «Восеньскім фест» будзе разгорнуты продаж таннай садавіны і гародніны ад сельгаспрадпрыемстваў Мінскага раёна. Пад час свята таксама можна будзе набыць сувеніры ад народных майстроў, падсілкавацца ў сапраўднай «Беларускай карчме», прыняць удзел у майстар-класе па пляценню з саломкі.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Вось ладны дом...

Упрыгожваць месца, дзе жывеш, уласцівае нашым землякам здаўна. Часам фантазія гаспадароў уплятае ў традыцыйныя прыёмы штосьці сваё, адметнае. Ездзячы па Беларусі, можна пабачыць самыя розныя прыклады. Адзін з іх – дом у мястэчку Лявонпаль Мёрскага раёна, дзе жывуць Іосіф і Таццяна Шукі. Гаспадар доўга жыў у іншых мясцінах, а некалькі гадоў таму вярнуўся на радзіму. Вакол ягонага дома знайшлося месца і для традыцыйнага плеценага тыну, і для студні, і для буслянкі з сямейкаю чырвонадзюбых птахаў, і амаль казачным сцэнам. Усе фігуры, сюжэты прыдумаў і выразаў гаспадар, ён жа аздобіў тэрыторыю зелянінаю ды кветкамі. Матэрыялам для персанажаў сталі звычайныя газасілікатныя блокі. На ўсё зверху пазірае драўляны флюгер – выразаны з дрэва пёўнік, якога размаляваў мастак Аляксандр Пушкін. Але не толькі пёўніку таму ўсё гэта цешыць вока – заглядаюцца на прыгажосць і

мясцовыя, спрабуць нешта паўтарыць і прыдумаць сваё, прыпыняюцца каля падворку госці і дачнікі, якіх нямае прыязджае штогод. А полацкая паэтка Галіна Загурская, якая таксама нарадзілася ў Лявонпалі, напісала верш пра адметны падворак і ягоных гаспадароў.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
фота аўтара

Галіна ЗАГУРСКАЯ Прытулак для душы

Прывячаецца Таццяна і Іосіфу Шукам, гаспадарам прыгожай сядзібы ў мястэчку Лявонпаль Мёрскага раёна

Прытулак мы шукаем для душы
У працы, творчасці, сябрах,
натхненні –
І ў гарадах вялікіх, і ў глушы
У гэтым ад аблуднасці
збавенне.

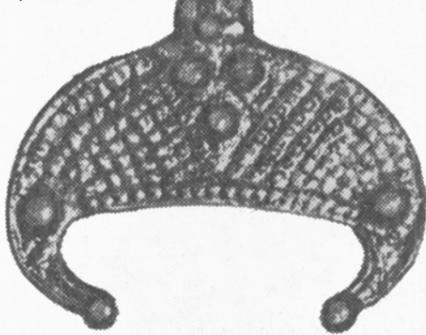
...Вось ладны дом
у вёсачцы стаіць,
Аздоблены ён флюгерам
на даху –
Гарэза-пёўнік весела глядзіць,
Адкуль дзьме вецер,
плаўна ці з размаху.
А зруб у студні з чурбакоў бяроз,
І бусел хоча смачнае вадзіцы,
Жбаны кульнуліся тут
на парканы з лоз,
І мне ахвота з тым буслом напіцца.
Любуюся я казкаю зямной,
Тварыў якую гаспадар руплівы,
І хораша, і весела самой –
Натхненне закружылася вірліва...
Ратуе свет, вядома, прыгажосць –
Меў рацыю, сказаўшы
так мысліцель.
Хаця ў жыцці з нас кожны
толькі госць –
Нам прыгажосць прызначана
тварыці.

Малая краязнаўчая ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ЛУННІЦА – металічнае ўпрыгожанне (завушніцы, нагрудны падвескі, дэталі галаўнога ўбору) у выглядзе паўмесяца. Вядомыя многім народам Еўропы і Азіі з канца бронзавога веку. У старажытнай Русі пашыраныя ў X–XIII стст. і звязаныя з ушанаваннем Месяца (па-руску Луна), які, на думку старажытных продкаў, дабратворна ўплываў на рост раслінаў. У некаторых пасярэдзіне змешчаны крыж – сімвал сонца. Шмат лунніцаў знойдзена ў курганах радзімічаў,

лунніца. Мінск (XII ст.)

курганных пахаваннях на Магілёўшчыне, пры раскопках у Мінску, Полацку, Друцку, каля Барысава.

ЛУЦКЕВІЧ Іван Іванавіч (28.5.1881, г. Шаўляй, Літва – 20.8.1919) – беларускі археолаг, этнограф і грамадскі дзеяч. Вучыўся ў Маскоўскім археалагічным інстытуце, Пецябургскім універсітэце. У «Круга беларускай народнай прасветы і культуры» (1902), у выданні «Каляднай пісанкі на 1904 год» (1903), «Велікоднай пісанкі» (1904), у зборніку «Вязанка» (1903) выдаў літаратурную

спадчыну Янкі Лучыны. Адзін з арганізатараў Беларускай сацыялістычнай грамады і член ЦК партыі. Удзельнічаў у арганізацыі Таварыства сяброў навук (1907), Беларускага выдавецкага таварыства (1913), навуковага таварыства (1918) у Вільні. Адзін з ініцыятараў і арганізатараў выдання першых беларускіх легальных газет «Наша Доля» і «Наша Ніва», першых беларускіх пачатковых школ, беларускіх настаўніцкіх курсаў (1915–1916, Вільня); уваходзіў у склад рэдакцыяў газет, спрыяў змяшчэнню на іх старонках археалагічных і краязнаўчых матэрыялаў. У «Нашай Ніве» змяшчаў краязнаўчыя допісы, фотаздымкі (пад псеўданімам Шчасны). Аўтар публікацыі «Аб беларускім мастацтве» («Гоман», 1918), дзе ўзнімаў пытанне пра вывучэнне беларускай мастацка-выяўленчай традыцыі XV–XVIII стст. (іканапіс, ткацтва, кніжная графіка). Адзін з арганізатараў беларускай выстаўкі стара-

жытнасцяў, народнай творчасці (Вільня, Менск, 1918). Вёў археалагічныя і этнаграфічныя даследаванні, вывучаў старажытнюю гісторыю Беларусі, адкрыў і апісаў Аль-

Кітаб. Ініцыятар стварэння першай беларускай гімназіі, Беларускага музея ў Вільні, у аснову якога пакладзены яго ўласныя калекцыі: слупкія паясы, кнігі Ф. Скарыны, С. Буднага, В. Цяпінскага, Статут Вялікага Княства Літоўскага 1588 г., археалагічныя і этнаграфічныя рэчы і інш.

Дзейнасць І. Луцкевіча зрабіла ўплыў на творчасць пісьменнікаў М. Багдановіча, Янкі Купалы, Змітрака Бядулі, Цішкі Гартнага, М. Гарэцкага, Л. Родзевіча. Падтрымліваў сяброўскія і творчыя сувязі з Цёткай, Б.І. Эпімах-Шыпілам, Я.Ф. Карскім, Ядвігіным Ш., Л.А. Шахматавым, В.П. Брусавым, І.С. Свяціцкім, М.С. Грушэўскім, Ф. Рушчыцам, Е. Янкоўскім і інш.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 34

Уздойж: 1. Галубок. 4. Інсараў. 8. Соф'я. 9. Верш. 11. Маладзіца. 14. Цюфяк. 15. Цукар. 16. Воз. 17. Лес. 20. Еўнік. 21. Шквал. 25. Каромысел. 28. Адам. 29. Ружа. 30. Дыярыгуш. 31. Бастыён.

Упоперак: 2. Арфа. 3. Быкаў. 5. Сонца. 6. Алег. 7. Лад. 8. Слуцк. 10. Шафран. 12. Бярозавік. 13. «Купалінка». 18. Кветка. 19. Каліна. 22. Паясы. 23. Пегас. 24. Чары. 26. Меч. 27. Куп'ё.

Лунніца з археалагічнага комплексу каля в. Адаменка Быхаўскага раёна